אובעל חוב בבינונית, וכי תימא סבר ר"ע כל בעל חוב נמי בעידית, איכא למיפרך מה לבעל חוב שכן יפה כחו בנזקין תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין? לעולם דנגח תורא דידן לתורא דהקדש ודקא קשיא לך "שור רעהו" אמר רחמנא ולא שור של הקדש' ר"ע סבר לה כר"ש בן מנסיא דתניא *ר"ש בן מנסיא אומר שור של הקדש שנגח שור של הדיוט פטור, שור של הדיוט שנגח שור של הקדש, בין תם בין מועד, משלם נזק שלם. אי הכי ר' ישמעאל ור"ע, ממאי דבעידית דניזק וזיבורית דמזיק פליגי דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן והכא בפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן קמפלגי ר"ע סבר כר"ש בן מנסיא ור' ישמעאל סבר כרבנן? א"כ מאי "לא בא הכתוב" ועוד מאי ק"ו להקדש ועוד הא אמר רב אשי תניא בהדיא מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" מיטב שדהו של ניזק ומיטב כרמו של ניזק דברי רבי ישמעאל ר"ע אומר גמיטב שדהו של מזיק ומיטב כרמו של מזיק: רמי ליה אביי לרבא כתיב "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם" מיטב אין מידי אחרינא לא והתניא *"ישיב" לרבות שוה כסף ואפילו סובין לא קשיא כאן מדעתו כאן בעל כרחו אמר עולא בריה דרב עילאי דיקא נמי דכתיב "ישלם" בעל כרחו, א"ל אביי מי כתיב "ישולם" "ישלם" כתיב מדעתו משמע אלא אמר אביי כדמר דתניא דהרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למוכרן מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה והוי בה מר היכי דמי אי דהוזל ארעתא דכ"ע, ודידיה נמי זל בהדייהו, אפילו טובא נמי ליספי ליה דהא זול דכ"ע נמי אלא דאוקיר ארעתא דכולי עלמא, ודידיה, איידי דעייל ונפיק אוזיל ארעיה, אפילו

ובעל חוב דינו בבינונית. במס' גיטין בפרק הנזקין (ד' מח:) : **וכי תימא קסבר ר"ע כו'**. אפילו הכי לא גמרינן הקדש מיניה דאיכא למיפרך מה לב"ח שכן יפה כחו בנזקין שההדיוט הוא נוטל בהזיקו מן העידית : **תאמר בהקדש שהורע כחו בנזקין**. דלא שקיל נזק מידי : **דתניא ר"ש בן מנסיא כו'**. תורה אור בריש פירקין דשור שנגח [ארבעה וחמשה] : **משלם נזק שלם**. וקדריש ליה "לרעהו" הכי: שור של רעהו הוא דכי הוי מזיק תם לא משלם אלא חצי נזק אבל אי מזיק שור של הקדש משלם מזיק נזק שלם ואפילו תם וקאמר ר"ע דשקיל הקדש שיעור דמי שורו מעידית קרקעות של מזיק : **דלמא דכ"ע בדניזק שיימינן**. ולא משלם ליה מזיק אלא זיבורית הואיל והוא כעידית דניזק דמודה ר"ע לר' ישמעאל דאמר "מיטב שדהו" של ניזק "ועידית" דקאמר ר"ע עידית דניזק קאמר, ולא אתי לאיפלוגי עליה אלא בהקדש : **ובפלוגתא דר"ש בן מנסיא ורבנן פליגי**. דשמעיה ר"ע לרבי ישמעאל דלא איירי אלא בהדיוט אבל בנזקי הקדש פטר ליה ואתי ר"ע לפלוגי עליה : **א"כ מאי לא בא הכתוב**. דמשמע דבקרא גופיה פליגי דלא בא הכתוב להכי אלמא בהדיוט נמי פליגי : **ועוד מאי ק"ו להקדש**. הואיל ומן העידית דקאמר ר' עקיבא אניזק קאי ולאקולי אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית מאי "ק"ו להקדש" גריעותא הוי, ולר"ע יפה כחו דהקדש בנזקין דאמר דאפילו הוי מזיק תם שקיל הקדש נזק שלם ונפקא ליה "מרעהו" : **ועוד**. תניא בהדיא דמן העידית" דקאמר ר"ע אמזיק קאי : **ישיב**. "כסף ישיב לבעליו" דהוה ליה למיכתב בעל הבור ישלם כסף לבעליו "ישיב" דכתב רחמנא למה לי הואיל וכבר כתיב "ישלם", לרבות כל השבות : **מדעתו**. אי משלם ליה מזיק נזקו מדעתו דלא אטרחיה לנעוק עליו בב"ד שקיל סובין אבל אם אינו רוצה המזיק לשלם נזקו לניזק אלא בב"ד דהיינו בעל כרחו אינו משלם אלא כסף : **דיקא נמי**. דגבי מיטב כתיב "ישלם" דמשמע ישלם בעל כרחו : **ישולם**. משמע על ידי אחרים דב"ד יורדין לנכסיו דמזיק אבל "ישלם" משמע נמי מדעתו : **אלא אמר אביי**. לא משכחת תירוצא להני קראי אלא כדמר כי האי גוונא דתרגמה רבה להך דתניא כו' : **מי שהיו לו שדות בתים וכרמים**. שוה מאתים זוז ותנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) מי שיש לו מאתים זוז לא יטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני דלאו עני הוא ונמצא גוזל עניים, היו לו מאתים זוז חסר דינר' ונתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת הרי זה יטול, והא יש לו בתים שדות וכרמים שוה מאתים זוז אבל אינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה שוה מאה זוז, וקרקעותיו ימכור במאה זוז, דטפי מפלגא לא זיילי לעולם והרי יש לו מאתים זוז : **והוי בה מר**. והיינו רבה : **אפילו טובא נמי ליספו ליה**. שהרי עכשיו אין שוה מאתים זוז ותנן (שם) היו לו מאתים זוז חסר דינר אפילו נתנו לו שוה אלף זוז בבת אחת יטול :

אפילו

ברגל ולא באדם המזיק אלא באומר הרי עלי מנה וכן משמע במתני' דתנא (לקמן דף ס:) נכסים שאין בהם מעילה ואכולהו אבות קאי ואפילו אנזקין דאדם למאן דאמר מבעה זה אדם והא דאמר שמואל בהשואל (ב"מ ד' לט:) כי יאכל פרט למזיק דלא משלם חומש ומשמע הא קרן חייב היינו מדרבנן ונראה דשאר נזקין דפטירי בהקדש גמירי מקרן ומאדם ומבור דפטר בו פסולי המוקדשים וכ"ש הקדש וא"ת היכי ילפינן שן מכולהו מה לשן שיש הנאה להזיקה וי"ל דיותר ראוי להתחייב אדם המזיק בידים ממזיק ע"י שילוח בעירה וא"ת רעהו דכתב רחמנא למה לי הא מוכי יאכל נפקא כדאי' במסכת מעילה (דף יח.) מקיש רחמנא הקדש לתרומה מה תרומה כתיב כי יאכל פרט למזיק אף הקדש כל מילי דאכילה ומזיק ליה פטור ולאו דוקא מידי דאכילה כדאיתא התם וי"ל דאי לאו דאשכחן דפטור מזיק הקדש לא הוה דרשינן מכי יאכל פרט למזיק אלא למעט חומש לחודיה ואע"ג דכי יאכל בתרומה כתיב ושם חייב מזיק קרן דממון דכהן הוא מ"מ מהאי קרא דכי יאכל לא נפיק אלא מקרא אחרינא דהוי כגוזל חבירו ומזיקו ומיהו למ"ד (לקמן כו.) דאיכא כופר ברגל לא אתיא מכל הני דמה לקרן ואדם ובור דלא משלם כופר בפעם ראשונה ולרבי טרפון דאית ליה (שם) כופר שלם בתם ניחא :

ורבי עקיבא סבר לה כר' שמעון. תימה לעיל (דף ה.) כי מוקי לה עדים זוממין כר"ע ליקשי אי ר"ע ליתני תרי גווני שור שור דאזיק שור דהדיוט ושור דאזיק שור דהקדש וי"ל דבהקדש לא קמיירי אך קשה כי נמי סבר כר"ש לפרוך מה להדיוט שכן יפה כחו בנזקי אדם ולמאי דפי' דלא דרשינן כי יאכל פרט למזיק דלא משלם כלל אלא משום דכתיב רעהו אתי שפיר אך קשה ולפרוך שכן יפה כחו בנזקי בור : **ועוד** מאי ק"ו להקדש. פירש הקונטרס הואיל ומן העידית דא"ר עקיבא אניזק קאי ולאקולא אתא דיהיב ליה מזיק מזיבורית מאי ק"ו להקדש גריעותא הוא וקשה לפי' דאין זה גריעותא אלא חומרא דר"י פוטר לגמרי מזיק את ההקדש ור"ע מחייבו כ"ש ולענין מיטב נמי חשיבות הוא דמשלם ממיטב דניזק ולא מגרוע דניזק ונראה לר"י דה"פ מאי ק"ו להקדש דלענין חיובא מזיק בהקדש לא קאמר דהא מקרא דר"ש נפקא אלא לענין מיטב קאמר ולא הוה לר"ע לאהדורי לרבי ישמעאל ק"ו להקדש כיון דרבי ישמעאל היה מודה בכך אי לאו משום דפטר ליה לגמרי :

ישיב לרבות שוה כסף. בפ"ק דקדושין (דף ח. טז.) דרשינן נמי הכי גבי עבד עברי ויש [שוה] לגירוטא (ע"ש דף ב' בתוספות ד"ה בפרוטה) : **ישלם** מדעתו משמע. וא"ת דבפרק הזרוע (חולין ד' קל: ושם ד"ה תנא) ישלם בעל כרחו משמע דקאמר תנא תני ישלם דברי ר' אליעזר ולא אמרת מדת חסידות שנו כאן וי"ל דהתם לא קאמר אלא דלא הוי מדת חסידות אלא בדין חייב ועוד אמר ר"ת דה"ק תנא תני ישלם דברי רבי אליעזר ופליגי רבנן עליה ולא אמרת וכו' ועל מדת חסידות לא הוו פליגי רבנן ובלאו הכי צריך לפרש התם כן : **מי** שהיו לו בתים כו'. לא מיירי בבתים שדר בהם דהא תנן במסכת פאה (פ"ח מ"ח) אין מחייבין אותו למכור ביתו וכלי תשמישו :

אי דאייקור ארעתא אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה. אף על גב שאינו מוצא ליתן עליהם מאתים זוז לא יטול כלל לפי שגורם לעצמו ופשע דלא הוי ליה למיעל ולמיפק אזוזי אבל אם לא פשע אפילו שוות יותר ממאתים זוז יכול ליטול קודם שימכור בפחות משויין ורב אלפס מפרש בעשיר ועד מחצה היינו [א] עד שימצא שיקנה אותם לכל הפחות בחצי דמיהן וגרסינן בתר הכי אילימא דזיל ארעתא דכ"ע ודידיה נמי זל בהדייהו אפילו פורתא נמי לא ליספו ליה פירוש אפילו הוזלו כל כך שאפילו המחצה לא יתנו לו לא ליספו ליה כיון דזל ארעתא אלא דאייקור כ"ע אפילו טובא נמי ליספו ליה פי' אפילו מוצא

שיתנו

מסורת הש"ס

לקמן לז: גיטין מט.

לקמן ט: יד: [ערכין כז.]

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פי"ט מהל' מלוה ולוה הלכה א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קב סעיף א :

נב ב מיי' פ"א מהל' נזקי ממון הלכה א ופ"ח הלכה י סמג עשין סז טור ש"ע ח"מ סי' תו סעיף ב וסי' תיט סעיף א :

נג ג מיי' פ"ט מהלכות מתנות עניים הלכה טו טוש"ע יו"ד סי' רנג סעיף ג :

◆

רבינו חננאל

רמי ליה אביי לרבא לר' עקיבא דקתני מיטב שדהו של מזיק והתניא כסף ישיב לבעליו לרבות שוה כסף פי' ישיב כל מה שמשלם המזיק שוה היא דבדידיה תלה רחמנא דכתיב ישיב. ופריק אם בא המזיק לשלם מעצמו כל מה שירצה משלם ואם דוחה מלשלם וב"ד גובין ומוציאין ממנו אין גובין אלא מיטב. ודייק רב עולא מדכתיב ישלם ש"מ על כורחו. ואקשו עליה מי כתיב ישולם אדרבה ישלם מדעתו משמע. *) פי' מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה אם הוזלו נכסיו משום דדחיק לזבוני מאכילין אותו מעשר עד שיעור חצי נכסיו שבקינן למכור שאין דרך לזול יתר מיכן. אם הוזלו עד חצי דמיהן מה ששוה בניסן ק' זוזי לא משכחת בה בתשרי [א:א] נ' זוזי מאכילין אותו מעשר עני ולא שבקינן ליה לזבוני בהכי. האי נמי לגבי נזיקין אם בא לגבות ממון בתשרי דזילא ארעא אמר ליה הניזק דיני בעידית הב לי בינונית כמו ששוה עכשיו ואמר ליה המזיק אי שקלת מיטב שקול בזול כי השתא דלא יכילנא להודוק דהא דינך בעידית ואי בעית בינוני' שקיל כמו ששוה בניסן דקרינא ביה ישיב לרבות שוה כסף כי האי גונא ודחי' לה כלומר אם כן הורעתה כחו של ניזק אלא אי איכא לאוקמה להא דתניא הרי שהיו לו בתים שדות וכרמים ואינו מוצא למכור מאכילין אותו מעשר עני עד מחצה.

*) נ"ל דלא אמר אביי כדמר דתניא הרי שהיו לו וכו' :

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה מי כו' ועד מחצה היינו כו' נ"ב והרמב"ם מפרש מחצה דמיהן ממש וכן פורתא טובא ממש :